

Anzik Albert
Csáki Francisc

Comuna devenită oraș

LIVADA

2006

RELICVE ISTORICE

Comuna Livada este așezată în Nord-vestul Transilvaniei și este una dintre comunele județului cu o dezvoltare dinamică. Săgeata asfaltată a șoselei Satu-Mare – Baia-Mare cade perpendicular în prin planul perdelei vegetale, arborescente, prin care răzbate pigmentația de coral a caselor comunei Livada, ca viitor oraș.

De-a lungul anilor a fost considerată și numită „POARTA OAȘULUI”. Locuitorii săi, prin sânguința lor, au creat o agricultură înfloritoare, fiind considerată BĂRĂGANUL zonei.

Localitatea, de-a lungul anilor, a fost victima unor răscoale, revoluții și războaie, ca: invazia tătarilor, răscoala condusă de Gheorghe Doja din 1514, răscoala condusă de Rákoczi 1703-1711, Revoluția Burghezo-Democratică 1848-1849, cât și cele două războaie mondiale din anii 1914-1918 și 1941-1945.

Înainte de anul 1932, localitatea Livada era formată din două părți, Livada-Veche (Sárköz) și Livada-Nouă (Újlak), fiind despărțită de pârâul Rakta. În partea NV este așezată Livada-Veche și în partea NE se află Livada-Nouă. Suci Coriolan, în lucrarea „Dicționar istoric al localităților din Transilvania”, București, 1960, consemnează următoarele denumiri:

- Sárköz din 1270,
- Saarkewz din 1490,
- Sacerdos de Wylak din 1632,
- Sarwzwylak din 1828,
- Sárköz și Újlak din 1890.

Actul de donare din 1270 consemnează că domeniul local a aparținut feudalului Morócz, iar din 1447 Livada-Veche este stăpânită de familia SÁRKÖZI János, iar Livada-Nouă de către familia ÚJLAKI Domokos. Din aceste documente rezultă că denumirea localității provine din numele familiilor SÁRKÖZI și ÚJLAKI. Denumirea de azi a localității LIVADA nu are nimic comun cu denumirile din trecut, deoarece vechii conducători din cele două localități nu s-au putut înțelege într-o denumire, iar traducera în limba română era foarte complicată. Astfel, în anul 1932, printr-o Hotărâre dată de prefectura județului, localitatea a fost numită Livada, denumire acceptată de cele două părți.

Din anul 1507 Livada-Veche a fost stăpânită în mare parte de familia VÉCSEY, iar din anul 1924 de către familia contelui SZTÁRAY. Din familia baronului Vécsey, primul stăpân a fost Vécsey Sándor, soția Csápi Maria, având domeniul feudal în 82 de sate, trecând și peste hotarul de azi, până în Ungaria.

Puterea economică a familiei este refectionată în multe construcții realizate pe partea Livada-Veche, ca:

- castelul Vécsey (1760-1764),
- castelul vânătorilor de la Barkólcza (1870), distrus în 1944,
- casino (1828),
- clădire pentru jandarmi (1848),
- moara cu aburi (1825) demolată în 1967,
- școli confesionale (romano și greco-catolică),
- poșta (1890),
- cabinet medical (1900),
- locuințe pentru angajați, 84 familie,
- locuințe pentru nevoiașii satului, 7 familii,
- calea ferată îngustă pentru transportul buștenilor din pădurea Dimaság și Barkólcza,
- Fabrica de spirt (1940),
- 4 ferme agricole (Jozsef, Miklós, Görbeszeg, Majdlesz) cu construcții, magazine și locuințe.

Din secolul al XVI-lea este consemnat că pe teritoriul localității Livada funcționau primăriile, pentru administrarea localităților: Livada-Veche, Livada-Nouă și Adrian. Nu dispunem de date concrete din satul Dumbrava, întrucât așezarea a aparținut localității Medieșul-Aurit.

Până în anul 1932 sediul primăriei din Livada-Veche era în clădirea în care azi funcționează Grădinița (SCA). Pe partea Livada-Nouă, primăria funcționa într-o clădire care în anul 1938 a fost demolată și s-a construit o nouă clădire mai spațioasă.

În anul 1976, Consiliul Popular (Primăria) s-a mutat în fosta clădire administrativă a contelui Sztáray, iar în locul său s-a mutat Dispensarul Uman. Din anul 1998 Dispensarul Uman a cedat locul Finațelor locale, și s-a mutat în fosta clădirea a C.A.P.-ului din Livada.

Atât în trecut, cât și azi, cele mai multe instituții funcționează în Livada-Veche, deoarece aici s-au găsit clădiri pentru ele.

Până aici am descris cine au fost stăpânii feudelor din Livada-Veche, iar în continuare vom trece în revistă stăpânii celor 16 conace din Livada-Nouă: Péterfy, Pécsujfalusi, Gabálnyi, Melczer, Kerekes, Császi, Dörner, Schönflug, Geiwein, Weisz, Klein, Wertheimer, Bodor, Márton, Keizler, Berendi. Dintre aceste conace, o marea parte a dispărut, altele sunt în stare de ruinare, în unele locuiesc familii, care, nici la ora actuală, nu știu cine au fost stăpânii acelor conace. Micii feudali dispuneau, de regulă, doar de 100-200 jugăre, cu excepția familiilor Weisz și Péterfi care aveau în proprietate peste 700 de jugăre.

ETAPELE DE DEZVOLTARE A LOCALITĂȚII

Descoperiri arheologice – Pe teritoriul localității, încă din secolul al XIX-lea, săpăturile arheologice au scos la iveală urme materiale, din epoca:

- de piatră (unelte),
- a bronzului (un depozit de unelte, brățări),
- a fierului (o sabie a unui șef de trib din sec.XVII-XIV î.e.n),
- în satul Dumbrava, în vecinătatea comunei Medieșul-Aurit s-au găsit cuptoare ale dacilor liberi.

În epoca prefeudală: - Pe teritoriul feudei familiei Pécsy Margit s-a găsit o așezare formată din 14 locașuri, tip bordei.

Din epoca feudală: - s-au consolidat marile feude, s-a cristalizat împărțirea bisericilor locale pe religii: romano-catolică, greco-catolică, reformați și izraeliți. Existența lor este dovedită prin cele trei biserici construite în anul 1457 în Livada-Nouă, Livada-Veche și Adrian, din care a rămas o singură biserică, cea din Livada-Nouă. Biserica din satul Adrian a fost demolată și reconstruită, iar în Livada-Veche a fost demolată în anul 1912. Azi în locul fostei biserici se află o clopotniță.

Paralel cu construcția locașurilor bisericesti, s-au deschis școli, având azi o vechime de peste 400 de ani.

În această perioadă s-au construit mai multe școli, care azi nu mai corespund procesului de învățământ, motiv pentru care unele din Livada-Veche, azi au o altă destinație:

- școala reformată a devenit locuință (Csuka Róbert),
- într-una dintre școlile romano-catolice, funcționează atelier de tâmplărie și reparații auto (Juhász Tibor și Mészáros Tibor),
- în cealaltă școală romano-catolică, este atelier mecanic (Chiș Ștefan),
- în clădirea școlii greco-calice și azi învață elevii (școala Szabó Pista).

Odată cu dezvoltarea feudelor mari, în jurul localității au apărut mai multe ferme agricole, cu construcții adecvate necesităților (magazie, grajduri, locuințe), care într-un ritm rapid au fost populate cu argați, jeler, care au lucrat în aceste ferme: Alsó-Liget, Makkos, Kakukkmalom, Barkólcza, Bordáshát, Berendi, Weisz, Csergödomb, Mujdeni, Felsőmajor, Gyertyános, Sepsy, Keizler, Verescsárda.

Fermele agricole au atras pe oamenii care nu dispuneau de locuință sau, neavând pământ personal, au găsit loc de muncă și cazare pentru familie. Răscoala și războaiele au măcinat și au redus numărul populației locale, astfel s-a schimbat componența populației străvechi:

- cu sosirea populației din partea Carpaților Nordici (ruteni și slovaci).

- în urma reformei agrare din anul 1921, s-a pus bazele unei așezări noi, în 1927 s-a întemeiat satul Livada-Mică (Colonia Livada),
- în Dumbrava s-au deschis străzi noi pe domeniul feudalului Keizler, aici au venit familii din Maramureș și Tăuți-Măgherăuși.

Pe baza unei monografii din anul 1810, Szirmai Szirmay Antal, în lucrarea „Szatmár vármegye fekvése es története” prezintă situația populației localității Livada-Veche, Livada-Nouă, Adrian, astfel credincioșii se împart;

- 1.661 – greco-catolici (37,98 %),
- 1.249 – romano-catolici (28,56 %),
- 719 – reformați (16,44 %),
- 216 – izraeliți și altele.

Aceste date din monografie sunt exagerate, dacă luăm în calcul recesământul din anul 1972, când numărul populației din cele trei așezări s-a ridicat la 5.138.

Conform recesământului din 1992 populația din Livada era de 7.062, din care:

- 4.561 – maghiari (64,58 %),
- 2.190 – români (28,74 %).
- 167 – rromi (2,36 %),
- 41 – ucrainieni (0,58 %),
- 18 – nemți (0,25 %),
- 1 – secui,
- 1 – șvab,
- 1 – sârb,
- 82 – alte naționalități.

În urma recesământului din 2002 localitatea Livada avea 7.003 locuitori, din care:

- 4.162 – maghiari (59,43 %),
- 2.261 – români (32,71 %),
- 402 – rromi (5,74 %),
- 27 – ucrainieni (0,38 %),
- 14 – sârbi (0,19 %),
- 6 – șvabi,
- 4 – nemți,
- 127 – alte naționalități.

Între anii 1848-1849 după Revoluția Burghezo Democratică mari schimbări s-au produs în urma eliberării iobagilor în Transilvania. La revoluție au participat 191 de iobagi sub stegul lui Kossuth, în fruntea cărora a stat locotenentul Hajnácskeői Vécsey Lőrincz. Oastea revoluționarilor a fost formată din: 86 din Livada-Veche, 73 din Livada-Nouă și 32 din Adrian, fiind sprijiniți de prefectul județului, care nu a fost

alteineva decât localnicul baron Hajnáskeői Vécsey Miklós. După înfrângerea revoluției, participanții au fost maltratați.

În anul 1900 în urma creșterii rapide a populației din zonă și a lipsei de pământ, s-a trecut la exploatarea masivă a pădurilor mari, care înconjurau localitatea. În locul pădurilor exploatate și a defrișării terenurilor, s-a creat posibilitatea de a întări gospodăriile țărănești locale. Puterea marilor feudali nu a fost afectată, de ex. a baronului Vécsey. În schimb în urma reformei agrare din 1921 și mai târziu a celei din 1945, acești feudali au decăzut complet.

Între cele două războaie, o parte dintre boieri au decăzut, fiind nevoiți să-și pună în vânzare averile, situație de care au profitat atât țaranii, cât și o altă parte dintre boieri, ca familiile Weisz și Klein.

Nefiind instituții locale, pentru a veni în ajutorul gospodăriilor mici, aceste gospodării au fost nevoite să ia împrumut de la persoane particulare cu o dobândă uriașă, ceea ce a dus la stratificarea populației locale.

În cadrul organelor locale administrative, rolul principal îl avea notarul localității, reprezentantul statului, care avea dreptul de a consfinți orice act încheiat între clienți.

Între primul și al doilea război mondial, datorită marilor defrișări, pe teritoriul localității au apărut suprafețe mari de pășuni, ceea ce a dus la creșterea numărului de animale. S-a creat și posibilitatea valorificării lor pe piața externă, mai ales la cornute, apărând venituri însemnate din vânzări. Din aceste vânzări țaranii au cumpărat pământ, multe familii din rândul țăranilor săraci au devenit înștrăite. Astfel au apărut: bogați, mijlocași, săraci și pâlmași.

În anul 1932, în viața localității a avut loc o nouă organizare administrativ-teritorială, trei așezări s-au unit într-o singură localitate: Livada-Veche, Livada-Nouă și Adrian. Localitatea Dumbrava a aparținut de Medieșul-Aurit, iar Colonia era atunci în formare, fiind un cătun. În urma alegerilor, primar a devenit Krupa Iosif din Livada-Veche, notarul, Dr. Șuta Ioan din Livada-Nouă, subnotar a devenit Borsos Iosif. În această perioadă, la primărie existau 3 funcționari: Zabik Endre, Borsos Margit și Vezentan Gustav. Alegerea primarului și a Consiliului Local se făcea mai simplu, prin votarea directă prin ridicarea mâinilor de către susținătorii adunați în fața Primăriei. Funcția de primar era onorifică, ca și cea de consilier, adică fără plată.

Între anii 1932-1947 au fost aleși primari următorii:

- Krupa József – meseriaș,
- Illés László – țăran mijlocaș,
- Gabor Gyorgy - -//-
- Princ Jenő - -//-
- Reiszki Endre – țăran sărac.

Cea mai grea perioadă în viața comunei a fost în timpul primarului Princ

Jenő. Atunci localitatea a fost ocupată de armata rusă, care trebuia aprovizionată. Cunoscând limba slovacă, primarul s-a descurcat onorabil, câștigând simpatia comandantului rus.

Clădirea veche a primăriei nu mai corespundea nevoilor locale și astfel, în 1938, la propunerea noului notar, Dr. Roka Petru, Consiliul local a hotărât să construiască o nouă clădire.

S-a întărit și învățământul de stat, iar în Livada-Nouă s-a construit o clădire pentru școală. Școala era compusă din două săli de clasă și locuință pentru dascăli. Primul dascăl a fost Cioltea Ioan, iar azi în clădirea respectivă sunt patru săli de clasă pentru elevi și două săli pentru copiii de grădiniță (școala Terebeș-Szpivak).

Datorită celui de al doilea război mondial, în 1942 mulți bărbați au fost chemați în armată și trimiși pe front. Unii nu s-au mai întors, primul căzut pe front fiind Lozán Mihály. Numărul total a celor căzuți este 49, numele lor aflându-se pe placa de marmură, așezată la baza Monumentului ridicat în 1999 la ideea actualului primar Sebesi Ioan.

În vara anului 1944, pe baza unui ordin, a început acțiunea de deportare a evreilor locali. Într-o noapte din iunie, un grup de jandarmi sosiți în localitate au devastat locuințele evreilor, i-au strâns în școala din centrul localității, iar a doua zi au fost transportați la Satu-Mare și închiși în ghetou. Numărul lor era de 98 de evrei care au fost duși în Polonia în localitatea Birkenau, iar de acolo nu s-au mai întors nici jumătate.

Tot în vara anului 1944, a început mobilizarea tinerilor peste 16 ani și a bărbaților până la 50 ani pentru a fi instruiți și trimiși direct pe front. Mulți dintre tineri au dezertat, alții au ajuns prizonieri în Rusia, iar primarul Princ Jenő și notarul Dr. Róka Petru au reușit să-i salveze pe mulți de la incorporare.

La 23 octombrie 1944 seara, armata rusă a ocupat localitatea noastră. Marii proprietari au părăsit localitatea, o parte au fost ridicați și trimiși la gheto, alții au luat drumul spre vest. Această stare de nesiguranță a continuat până la sfârșitul anului 1945.

La sfârșitul lunii octombrie 1944, în castelul Vécsey s-a instalat comandamentul armatei ruse, condus de un căpitan. Fostul primar al localității, Princ Jenő reușind să ajungă la o înțelegere bună, pentru început s-a format din localnici un grup de oameni pentru a asigura ordinea și liniștea. Căpitanul, susținut de primar și notar, treptat, situația s-a liniștit. Cea mai grea problemă a fost sprijinirea aprovizionării armatei ruse rămase în jurul localității.

O situație dificilă l-au avut organele locale cu oamenii, care, odată cu părăsirea localității de marii proprietari de pământuri au rămas fără loc de muncă. În fruntea țării s-au perindat mai multe guverne, până la instalarea guvernului democratic condus de Dr. Petru Groza. Primul pas al guvernului a fost votarea legii reformei

agrare (6 martie 1945), care a prevăzut că proprietarii, care au peste 50 hectare pământ, se naționalizează, plus pădurile, pășunile, etc

Primăvara sosise, trebuia urgentată aplicarea legii, care prevedea împărțirea pământurilor și acordarea locurilor de casă pentru nevoiași.

Primul pas din partea organelor locale a fost formarea Comisiei de aplicare a legii reformei agrare. Comisia a fost formată din: Diósi Miklós, Kmecza Mihály, Podolyák György, Reiszki Endre, Bodnár Francisc, Ban Vasile, Pásztor József, condusă de un inginer specialist, Rózsa József.

În fața comisiei au stat sarcini deosebit de mari pentru întocmirea listelor și împărțirii celor 4.910 jugăre de pământ arabil. Suprafețele au provenit după cum urmează:

- 2.400 jugăre – de la contele Sztáray Mihály,
- 800 jugăre – de la Péterfy József,
- 700 jugăre – de Keizler István,
- 700 jugăre – de la Weisz Ignác,
- 200 jugăre – de la Pécsi Margit,
- 110 jugăre – de la Sepsy Daniel, etc.

În prima etapă au fost împrăștiți un număr mare de familii, după cum urmează:

- 762 din Livada,
- 545 din Dumbrava,
- 97 din Adrian,
- din comunele Oașului (Bixad, Călinești, Pășunea Mare și alții),

fiecare familie a primit 2 jugăre (1,16 ha), sau 1,02 hectare și un loc de casă (0,14 ha). S-a rezervat o suprafață de pământ pentru cei care au fost prizonieri în Rusia, astfel fiecare tânăr, la întoarcerea din prizonieriat, a primit un hectar de pământ arabil.

Inginerul Rózsa József a întocmit hărți și documente corecte, după care și azi se pot ghida, la retrocedarea pământurilor comasate de fosta C.A.P. .

Aplicarea reformei agrare a durat mai mulți ani de-a rândul, până ce Consiliul Local a reușit să deschidă noi străzi pentru punerea în posesie a acelor familii, care au solicitat loc de casă. Pe comună, au fost amenajate 15 noi ulițe: 4 în Livada Veche, 5 în Livada Nouă, 3 în Adrian și 3 la Dumbrava. Sânguința localnicilor a fost atât de mare, încât, în câțiva ani, pe loturile primite s-au ridicat case și s-au format micile gospodării țărănești. În scurt timp s-au descompus multe gospodării cu multe generații în spate, iar care trăiau în cătune s-au mutat în sat.

În anul 1946, pe o suprafață de 350 de ha de pământ agricol, a luat ființă Școala Agricolă, asigurând pentru mulți tineri loc de muncă.

În anul 1948 Școala Agricolă profesională și-a încetat activitatea pe plan local, în locul ei înființându-se Gospodăria de Stat, care a funcționat până la desființare în

castelul Vécsey. Gospodăria și-a desfășurat activitatea pe terenul fostului conte Sztáray, preluând atât terenurile agricole folosite de Școala Agricolă, cât și terenurile care au fost abandonate în localitate. Primul director a fost Doda Emil, inginer șef agronomul Fonó Béla. Astfel s-au pus bazele pentru prima a Intreprinderii de stat în domeniul agricol, care a fost urmată de alte instituții pe plan local.

Între 1946-1969, pe rând, s-au format unități și instituții de stat, după cum urmează:

- În anul 1946 s-a pus în funcție fabrica de spirt, construită în 1940, administrată de către Zichermann József și Dr. Róka Petru,
- În anul 1946 a fost înființat Ocolul Silvic teritorial în fosta clădire a familiei Sztáray, condus de tehnicianul silvic Molocea Ioan,
- În anul 1948, în curtea lui Krupa József, a luat ființă o altă unitate, „Drumuri și poduri”, sediul central avându-l în orașul Satu-Mare,
- În toamna anului 1950, a luat ființă Gospodăria Colectivă „DEZROBIREA” cu 65 membri, pe o suprafață de 221 ha de pământ agricol, sediul fiind în conacul familiei Pécsi Margit. Primul președinte a fost Hajdu Elemér, de meserie fierar, ultimul președinte a fost inginerul Bóné Sándor,
- În anul 1956 s-a fost înființat Stațiunea de tractoare și mașini agricole, cu centrul în curtea familiei Krupa József. În anul 1983, din inițiativa inginerului mecanic, a fost construit un atelier model. Ultimul director a fost inginerul Avași Iacob,
- În anul 1963 a luat naștere unitatea de Combaterea Dăunătorilor produselor agricole și pomilor fructiferi, condusă de Zaha Vasile,
- În anul 1964 s-au pus bazele unui atelier de prefabricate pe lângă fosta moară Vécsey, pe acest teren aflându-se azi Liceul Agricol. În urma demolării morii, atelierul a fost mutat pe strada Victoriei, unde a fost reconstruită moara nouă. Atelierul respectiv a fost condus de către Korponay Sándor, Matyiku János. Azi, în locul lui, se află o modernă Intreprinderea de Prefabricate SC TARR SRL, care fabrică zeci de produse căutate nu numai pe plan județean, ci și în afara județului. Proprietarul este Tarr László și fii săi Csongor și Szilárd

Pe lângă unitățile economice, paralel, au luat ființă și alte unități de deservire ca:

- În anul 1945, după încetarea activității Farmaciei lui Komlósy Károly, s-a fost deschis o nouă farmacie, condusă de farmacista Gönczi Erzsébet, care, din clădirea veche, s-a mutat în fosta clădire a lui Wertheimer. Următorii farmaciști au fost: Gombos Károly, mult apreciatul Szabó Csongor și azi, Mureșan Livia,

- În anul 1946, după încetarea activității Cooperativei „Furnica”, a luat ființă „Cooperativa de Consum”, primul președinte fiind Oiegaș Gheorghe, urmat de Salamon Mendu, Săcăluș Ioan, Huszti Iuliu, Kurpe Sándor, Varga Emeric, Mészáros István, Sasca Marta și azi, Voțku Irina. Primul consilier șef a fost Podolyák János, ultimul, Vojtku Jenő,
- În anul 1948, în fosta clădire a lui Hornyák Miklós, a luat ființă „Dispensarul Veterinar”, unde funcționează și în prezent, condus de următorii medici veterinari: Maxim Ioan, Boitor Dumitru, Pop Aurel, azi Józsa Csaba și Martin Liviu,
- În anul 1946, în clădirea lui Berendi Adolf, s-a deschis „DISPENSARUL UMAN” condus de dr.Kövári József, dr. Hrskovits Dezső, dr.Kerülön József, dr.Kocsis József, dr.Gombos Gertruda, dr.Ábrám Erzsébet, dr.Rachieru Adrian, dr. Kertész József, dr.Kodra Péter, dr.Lupea Livia, dr.Checicheș Mihaela. Dintre medicii stomatologi amintim pe: dr.Filipoiu Mircea, dr. Dragomir Oltea și, veșnic bine dispusul și glumețul, dr.Orban László, etc.
- În anul 1946, paralel cu învățământul de stat obligatoriu, a luat ființă în clădirea Rózsabokor „Gimnaziul Unic” cu 4 clase, pregătind cadrele necesare pentru învățământul profesional, primul director fiind Kajcsa Dénes, Kovács József, Gyarmati Árpád, Szabó István Anzik Albert, Domuța Emilia, Arsu Simion, Csáki Francisc,
- În anul 1962, în urma încetării activității GOSPODĂRIEI DE STAT AGRICOLĂ a luat ființă „Stațiunea de Cercetare Agricolă” pentru terenuri podzolice, sediul avându-l în castelul lui Vécsey Primul director a fost Lăpușan Aurel, urmat de dr. Vlăduțiu Ioan, Santău Mircea, și azi, dr. Fritea Teofil.

Pe parcursul anilor infrastructura locală a cunoscut o mai mare dezvoltare, cerințele localnicilor impunând crearea unor servicii de prestație pe lângă Cooperativa de Consum, ca: brutărie, ateliere de reparat pantofi, mașini casnice, frizerie, coafură, magazine (cofetărie, braserie, etc.). În cadrul Cooperativei Agricole de Producție pentru asigurarea locurilor de muncă s-au înființat următoarele ateliere: prelucrarea lânii din producția proprie, s-au confecționat covoare persane, echipa de construcții, pielărie, confecționarea lăzilor pentru ambalarea portocalelor și fructelor (care se exportau în Grecia), gater pentru tăierea buștenilor și scîndurilor, etc. inițiatorul și conducătorul lor fiind președintele ing. Moga Ioan.

Datele de mai sus oglindesc faptul că localitatea Livada și în trecut a cunoscut o dezvoltare foarte dinamică, considerându-se că are perspective să devină în anii următori, oraș. Nu întâmplător a apărut o publicație, cu titlul „Livada în afluxul

urbanizării". Procesul de dezvoltare a localității s-a continuat, și în anii următori, în mod deosebit, în domeniul agricol, devenind centru științific agricol.

În anul 1969, Stațiunea de Cercetare Agricolă s-a mutat într-o clădire nouă, în locul ei a luat ființă „Casa Agronomului”, având un rol important în perfecționarea meseriei de agronom. Primul director a fost Chișu Dumitru, urmat de Cătălișan Adrian și Rotaru Ioan, ingineri agronomi.

CONSILIUL LOCAL

În continuare, vom trece în revistă organizarea administrativ-teritorială a localității.

Până în anul 1968, localitatea făcea parte din regiunea Baia-Mare, având întindere mare, fiind deservită de 5 gări, în: Dumbrava, Livada-Nouă, Livada-Veche, Tufoasa și Mujdeni.

În administrația locală au fost cuprinse localități ca: Livada, Dumbrava, Tufoasa, Pășunea Mare, Livada-Mică, Adrian, Mujdeni, Coca și Livada Vii. Din acest motiv, coordonarea și îndrumarea muncii administrativ-teritoriale, cheltuielile pentru funcționarea unităților școlare, întreținerea drumurilor locale, deplasarea localnicilor pentru rezolvarea problemelor medicale, sociale, etc. s-a desfășurat greoi.

Până în anul 1946, Consiliile Populare Provizorii lucrau greoi, deoarece în fruntea lor erau desemnați președinți din rândul muncitorilor și al Partidului Comunist. Situația nu s-a schimbat nici după alegeri, întrucât, și în continuare, în fruntea Consiliului Popular, la ordinul PCR, au fost desemnați președinți din rândul clasei muncitoare ca:

- Crișan Ioan – muncitor,
- Petrucă Ioan - -/-
- Rozsnai Béla - -/-
- Kállai József - maistru constructor,
- Reiszki Endre - țaran sărac,
- Buglyos Pál – pălmaș,
- Lungu Gheorghe – muncitor,
- Horincar Dumitru - -/-

Din lista de mai sus reiese că 90% erau la origine muncitori, restul aveau o meserie apropiată. Dintre ei, doar trei au fost localnici: Crișan Ioan, Reiszki Endre și Buglyos Pál. Președinții Consiliului Popular, care au venit de la orașe, nu cunoșteau problemele din localitate, astfel au lucrat după ordinele primite de sus, de la conducerea partidului.

Până în anul 1949, organizațiile PCR aveau un număr redus de membri, secretarul organizației era onorific, fără retribuții. Primul secretar de partid local a fost Mununar Teodor.

În anii următori, Consiliul Popular s-a întărit, în instituții, școli, unități economice, s-au creat organizații de partid, numărul membrilor creștea zi de zi. A crescut de asemenea și rolul lor din punct de vedere politic și economic, care în mod firesc a atras după sine crearea unui post de secretar cu retribuții în cadrul Partidului Comunist local. Această funcție a fost ocupat de:

- Sas Vasile,
- Meggyesi István,
- Lelenka István,
- Oiegaș Vasile,
- Corodan Ignațiu.

Secretarul comitetului de Partid a fost ales de Plenul Local al Organizațiilor, la propunerea Comitetului Județean de Partid.

În urma încetării activității regiunii Maramureș, Livada a fost trecută la județul Satu-Mare. În primii ani, funcția de președinte al Consiliului Local nu era unită cu funcția de secretar al Comitetului de Partid. La început această funcție a fost deținută de învățătorul Krányák Ferenc. Pe parcurs, cele două funcții s-au contopit în cea de președinte-secretar. În această funcție a fost ales Vasile Oiegaș, iar Krányák Ferenc a ocupat funcția de vicepreședinte.

În schimb, a fost creată și o funcție cu plată, de secretar de partid adjunct, care deținea și funcția de director al Căminului cultural.

În această funcție au activat, după cum urmează:

- Bertel Marius,
- Deaák Endre,
- Andreescu Veronica,
- Săcăluș Ioan,
- Ember/Sebesi Livia.

În activitatea administrativ-teritorială, atât în trecut, cât și în zilele noastre, un rol important l-au avut notarii sau secretarii Consiliilor locale.

Această funcție se putea ocupa cu o pregătire medie sau superioară, după cum urmează:

- Dr. Suta János - notar,
- Dr. Róka Petru - -//-
- Fábrián István - -//-
- Laar Vasile - secretar,
- Schuller Jenő - -//-
- Bara Kálmán - -//-

- Pap Gyula - -//-
- Gottesmann Manó - -//-
- Demarcsek József - -//-
- Horincar Dumitru - -//-
- Katona Gábor - -//-
- Greere Dumitru - -//-
- Jr. Costea Gabriela - -//-
- Jr. Popșa Maria - -//-

Tânărul secretar al Consiliului Popular local, Laar Vasile, în vârstă de numai 27 ani, a căzut victimă unui conflict. El a fost împușcat în propriul birou și a decedat în câteva minute. Au fost de față Anzik Albert, profesorul de istorie de la Școala Generală Livada și funcționarul Urszuly János.

În localitatea noastră, în cadrul colectivului de funcționari permanenți, erau oameni bine pregătiți ca: Borsos József, Hadady Gyula, Kádas István-subnotar, Zabik Endre, Borsos Margit, Urszuly János, Vezentan Gusztáv, Rozsi Gábor sen. Czukli József, Czukli Gabriella, Pap Miklos, Horincar Maria, Matyiku György, Salamon Károly, Schuller Margit, Sherhenco Ioan, Berinde Ioan, și alții.

După anul 1989, rolul Consiliilor Locale și atribuțiile lor au crescut zi de zi, având implicații multiple în bunul mers al activității. Între ei se numără: Varga Károly topograf, Tatár Árpád agronom, Mața Gheorghe agronom, Velejti Iuliana și Velejti Vilmos contabili, Mészáros Piroska, Princz Tibor funcționari, Oros Nicoleta contabilă, Dragos György, Szabó Ignác finanțe, Hankovszki Gabriella casier, Podolyak Hilda bibliotecară, Szabó Aliz probleme sociale, Gábor Géza și alții.

Schimbările după anul 1989, au avut o influență puternică în formarea structurilor locale, mai ales în alegerea membrilor Consiliului Local și a președinților, desfășurându-se după un nou statut.

În trecut, alegerile membrilor Consiliului Local erau realizate pe circumscripții, sub controlul PCR, ținându-se cont de componența națională, sex și funcții. Înainte de alegeri, se făcea propagandă uriașă, iar în ziua alegerilor se dădeau directive pentru cei care trebuia să fie aleși, după criteriile de mai sus. În ziua alegerilor, controlul era foarte mare, că cel târziu până la ora 12 să fie terminate. Chiar dacă au venit sau nu, prezența la vot trebuia să fie 99,9-100% . Sarcina a fost totdeauna realizată.

O atenție deosebită trebuia acordată și candidaților de pe listele electorale județene și centrale. Pe aceste liste nu au apărut localnicii, aici erau trecuți cei care făceau parte din organele județene sau centrale.

După 1989 decembrie, s-a schimbat în totalitate forma și demersul lucrurilor. În primul rând, în 25 decembrie 1989, pe plan local, s-a format F.S.N., care a preluat, pe o perioadă scurtă, funcția și atribuțiile Consiliului Popular și a altor organisme. În fruntea acestui organ a fost ales dr. Kurtinecz Paul, inginer cercetător, alături de alți

ingineri și preoți din localitate. Activitatea lor era condusă de FSN central și aveau ca sarcină principală pregătirea alegerilor locale provizorii.

În data de 9 ianuarie 1990, în fața a cca. 300 oameni, în Căminul Cultural din localitate, pentru funcția de primar candida: Merlás Ioan și Sebesi Ioan. În urma unor discuții aprinse, a fost ales Merlás Ioan, datorită influenței bisericii romano-catolice. În cursul lunilor următoare, pe rând, a început să ia ființă mai multe partide și organizații de masă, între care și UDMR. În 28 ianuarie 1990 a fost ales ca președinte la organizația UDMR dr. Maskulik Mihály, medic. Pe plan local, la polul opus a luat ființă „Vatra Românească”.

La 20 mai 1990, au avut loc alegerile pentru Consiliile locale, județene și centrale, unde un rol important au revenit partidelor create, sarcina lor fiind desemnarea candidaților în forurile de mai sus. Pe plan local, atenție s-a acordat funcțiilor de primar și viceprimar. Pe listele de alegători au figurat 4.820 nume, au votat 3775, din care 600 voturi au fost nule. În Consiliul local au fost aleși 17 membri, iar în funcția de primar a fost ales Merlás János subinginer, în funcția de viceprimar, Șerb Gheorghe.

În data de 2 iunie 1992, după Consiliile provizorii, a avut loc o nouă alegere. Participarea oamenilor a fost mai slabă decât la prima alegere. Au fost aleși 17 Consilieri, cel mai bun rezultat a obținut UDMR, care, cu cei 11 consilier, a obținut cel mai bun rezultat din toate timpurile.

Iata componența Consiliului Local Livada:

- UDMR 11 consilieri (64,7 %): Major András, Bóné Sándor, Kertész József, Balogh István, Csáki Ferenc, Kurtinecz Pál, Kovács János, Varga Károly, Szabó Paul, Varga Imre, Simon Géza, Szilágyi Géza,
- FSN 3 consilieri (17,64 %): Fritea Teofil, Șerb, Gheorghe, Drumea Gheorghe,,
- CDR 1 consilier: Papp Mihály,
- PNL 1 consilier: Domuța Emilia,
- Independent 1 consilier: Gotu Petru,
- în funcția de primar a fost reales subinginerul Merlás János și ca viceprimar Varga Károly amândoi din partea UDMR.

În data de 2 iunie 1996, după expirarea celor 4 ani de mandat, au avut loc noi alegeri pentru Consiliul Local. Față de alegerile anterioare pentru funcția de primar au fost desemnați 5 candidați: Merlás Ioan, Sebesi Ioan, Nastai Florin Săcăluș Ioan-Zoltán și Greere Dumitru. După prima rundă, au rămas doi, Sebesi Ioan și Merlás Ioan. Pe listele de alegători au fost înscriși 4.803 alegători, din care s-au prezentat la vot 3.083. Numărul consilierilor s-a redus de la 17 la 15. În urma voturilor date, UDMR a pierdut 5 posturi de consilieri. În funcția de primar a fost ales Sebesi János, independent și de viceprimar, Varga Károly.

Componenta Consiliului Local se prezintă astfel:

- UDMR 6 consilieri (40 %): Maskulik Mihály, Bóné Sándor, Major András, Varga Károly, Matyiku Irma, Piricsi János,
- PDAR 5 consilieri (33,33 %): Pop Radu, Pleșca Gheorghe, Lazăr Mihaly, Varna Constantin, Pop Ștefan,
- PUNR 1 consilier: Domuța Emilia,
- PDSR 1 consilier: Nastai Florin,
- PL 93 1 consilier: Săcăluș Ioan-Zoltán,
- Independent 1 consilier: Pinte Dumitru.

La alegerile din 6 iunie 2000, pentru postul de primar, s-au înscris 7 candidați: Sebesi János, Bóné Sándor, Nastai Florin, Pleșa Gheorghe, Fezer József, Goga Nicolae, iar pe listele consilierilor s-au înscris 100 de candidați. Pe listele de alegători figurau 3.600, din care au votat 2.701. În funcția de primar a fost reales independentul Sebesi Ioan, iar ca viceprimar a fost ales Moisa Leontin.

Din Consiliul Local au făcut parte următorii 17 consilieri, după cum urmează:

- UDMR 7 consilieri (41,17 %): Bóné Sándor, Maskulik Mihály, Merlás János, Major András, Czibere János, Piricsi János, Gábor Géza,
- CDR 2000 4 consilieri (23,52 %): Bozântan Gheorghe, Palfi Gheorghe, Pop Ștefan, Simon Ștefan,
- PSDR 3 consilieri (17,64 %): Tóth Ferenc, Horga Dorin, Fézer József,
- PDSR 3 consilieri (17,64 %): Sârca Crucița, Andreica Ioan, Bărbuș Petru.

La alegerile din 7 iunie 2004, pentru funcția de primar au candidat Sebesi János, și Báncsi János, primul ca independent, al doilea pe lista UDMR. În urma alegerilor, a devenit din nou primar, pentru a treia oară consecutiv, Sebesi János, care după cum se vede nu a avut contracandidat, pe măsură, pentru această funcție în Livada, viceprimar a fost ales Báncsi János.

În noul Consiliul Local au fost aleși 15 consilieri, astfel:

- UDMR 8 consilier (53,33 %): Bóné Sándor, Krányák Ferenc jr., Kovács János jr., Maskulik Mihály jr. Matyiku Zsolt, Mészáros István, Merlás János, Szilágyi Dezső,
- PSD 2 consilieri (13,33 %): Moisa Leontin, Zaha Vasile, Chira Dorel,
- PUR 2 consilieri (13,33 %): Pleșa Gheorghe, Lazar Mihai,
- PNL 2 consilieri (13,33 %): Palfi Gheorghe, Roatyis Mihaly,
- PD 1 consilier: Chira Dorel.

După anul 1900 au avut loc multe migrări de la un partid la alt partid, acum aceasta lucruri a încetat. Pe plan local, în sânul partidelor, s-au cristalizat lucrurile, între ele nu sunt conflicte și colaborează pentru binele localității.

Localitatea Livada, prin așezarea sa și prin dezvoltarea economico-socială și culturală, are, de mult, bazele noului oraș. Dacă aruncăm o privire la perioada din trecut și în zilele noastre privind organizarea administrativ-teritorială a acestei zone, constatăm că localitatea Livada a fost primită cu brațele deschise între anii 1900-1923 în plasa Ugocea, apoi o perioadă scurtă a aparținut de raionul Satu-Mare, iar între anii 1950-1968 aparținea raionului Negrești-Oaș, făcând parte din regiunea Baia Mare. Din anul 1968, și în prezent face parte din județul Satu-Mare.

În anul 1970, Livada figura printre primele 4 localități, care au fost desemnate să devină oraș în județul Satu-Mare.

În ultimii ani, economia locală, a cunoscut o prosperitate deosebită, s-a schimbat aspectul general al centrului, în Cartierul Unirii sunt 156 apartamente, asigurând condiții de locuit pentru tinerii căsătoriți, dispune de magazine, ateliere, depozite de materiale și altele.

În parcul dendrologic, se află clădirea Stațiunii Experimentale Agricole. În jurul său, pentru angajați, s-au construit 3 blocuri de locuințe, într-un peisaj extraordinar.

În anul 1969, la bifurcația drumului Negrești-Oaș și Baia Mare, s-a construit clădirea Liceului Agricol, modern, cu 16 clase, laboratoare, terenuri sportive, cantină, internat cu 600 de locuri. Investiția a costat 16 milioane de lei.

Pe partea stângă a bifurcației, se află Școala cu clasele I-VIII, având 8 săli de clasă, cabinete, laboratoare, sală și terenuri sportive. Datorită efectivului de elevi, în acest an, clădirea cu etaj va fi extinsă cu 8 săli de clasă, arhivă, club și altele. În curtea școlii se află Casino Vécsey, construit în anul 1828 în care și azi funcționează 5 clase. Pe peretele acestei clădiri, numită și „Rózsabokor” în anul 2005 s-a pus o tablă de marmură pe care scrie în 3 limbi: „În această clădire au fost adunați, la deportarea din 1944 în lagărul de la Auschwitz cei peste 180 de evrei din comuna Livada”.

Localitatea Livada își schimbă aspectul său în fiecare zi, prin noile construcții care sunt ridicate și șirul de magazine moderne, cum ar fi:

- „Varga Quattro Brutărie – Market” – proprietar frații Varga,
- „Magazin mixt” – proprietar Huszti Iuliu,
- „Consumcoop” magazin mixt – condusă de Vojtku Irén,
- Alimentara „Trans Global” – proprietar Fogaș Gheorghe,
- Ben Mat „Furnica” – proprietar familia Illés,
- „Europa” Anitacom – proprietar Ijac Cristian și Anita,
- „Agronor” – proprietar Princz Norbert,
- „Henrietta” – proprietar Bornyász József,

- Farmacia „Sfântul Ștefan” – proprietar Joo Lorant,
- „Montana” cu piese auto – proprietar Mészáros Tibor,
- Cooperativa de Credit – condusă de Mezei Emma, Matyiku Irén și azi Simó Jutka,
- C.E.C. – condus de: Antku Irén, Princz Margareta și azi, Cosma Margareta,
- Coafură și frizerie – condusă de Kurtinecz Timea, Răchitan Maria, Piricsi Tünde și Oroszi Antal,
- „Kaiser Stuck” magazin – proprietar Berinde Ioan,
- Farmacia „Farmagins” – proprietar Mureșan Livia,
- „Scorpion King” magazin – proprietar Sasca Mircea,
- Farmacie veterinară – condusă de Lazăr Gabriel,
- „Magazin mixt” – proprietar Sebesi Ioan și Livia,
- Cofetărie și florărie – proprietar Vojtku István,
- Magazin mixt – având ca proprietar: Andreica Vasile, Pleșca Gheorghe, Krányák Katalin, Kovács Ibolya, Szilágyi Dezső, Nastai Florin, Zah Vasile, Tărțan Loredan, Șerban Irina, etc.
- „Roșu Company” – magazine, depozit și restaurant – proprietar Roșco Mihai,
- Plăcintărie – proprietar Szabó Anna și Tout Mariana, ultima a fost inspirată și a deschis acest local chiar în curtea Școlii Generale, punând la dispoziția elevilor din cele două unități școlare cele necesare,
- Cu băuturi și mâncări deosebite sunt serviți cei care intră în braserie și restaurantul amenajat și bine dotat. Preparatele culinare sunt pregătite cu multă pricepere, cu adevărată artă, de bucătarul șef Sasca Gheorghe, care merită toată lauda. Cine trece pragul acestui local, sigur se va mai întoarce acolo,
- Tinerii din localitate se pot distra în diferite localuri bine amenajate (Cristina, Global, Epy, A.F.Gábor, Palencsár Miki și Emese), discotecii (Varga Csaba, Gabor Géza), și hanul „La nucul bătrân” care are și un atractiv colț muzeistic, proprietarul lui este Czinka Sándor.

După desființarea CAP, un număr mare de oameni au rămas fără loc de muncă, unii dintre ei au trecut la formarea micilor gospodării agricole, alții au așteptat ca în fosta clădire CAP să vină investitori care să o transforme în diferite unități productive.

În anul 1992, în cadrul fermei de vaci, neamțul Locker Iohannes a deschis unitatea „ONLY 1”, clădirile fermei fiind modernizate pentru producerea sucurilor și a altor băuturi răcoritoare. Tot aici funcționează un magazin mixt; vase, sticlării,

îmbrăcăminte, băuturi spirtoase, vinuri, etc. La intrare, în viitorul oraș Livada, unitatea Only are o prezență atregătoare.

În clădirea crescătoriei de porcine din Adrian, a luat ființă o ciupercărie. Produsele lor sunt căutate atât pe plan intern, cât și pe cel extern, asigurând și loc de muncă pentru localnici, în special pentru tineri. Ciupercăria este în proprietatea unei asociații româno-olandeze.

Tot în satul Adrian, un investitor italian a construit o fabrică modernă de cherestea, confecționând sicrie pentru nevoile interne, dar în special pentru export, asigurând loc de muncă pentru tinerii din localitate.

În cadrul magaziei de cereale (Ferma nr.3), s-a amenajat o fabrică de încălțăminte, care lucrează mai mult pentru export. Modelul de pantof GIROBEL este căutat în mai multe țări europene, 90 % din angajați sunt fete tinere, absolvente ale școlilor locale. Spațiul este extins anual, proprietarul fiind Zob Gheorghe.

Lista unităților productive crește an de an. O astfel de unitate este și Producție Piese Auto pentru fabrica „VOLVO”, care a început activitatea în anul 2005 în fostul Atelier de reparat tractoare SMA. Produsele lor sunt exportate în Suedia.

Pe lângă unitățile de mai sus, în localitate funcționează două ateliere de prelucrarea plăcilor de marmură (lângă gara mare), proprietarul fiind Fabian Vasile.

Unitatea productivă care asigură cele mai multe locuri de muncă este SC TARR SRL, care funcționează cu mai multe secții ca: betonerie, atelier de tâmplărie, exploatare și transport, confecționează a zeci de produse pentru construcții (stâlpi, grinzi, țiglă, etc.).

Livada se încadrează în rândul localităților unde, în momentul de față, sunt foarte puțini tineri care după absolvirea școlilor nu găsesc loc de muncă. În liceul din localitate sunt profile care pregătesc forța de muncă pentru unitățile existente în comună.

În viitorul oraș Livada, funcționează toate formele învățământului românesc: creșă, grădinițe, școli generale, clase profesionale, liceu, chiar și învățământ superior. Școlile dispun de o dotare corespunzătoare: cabinete, laboratoare, săli de clase, sală de gimnastică, bază sportivă și este introdus Internetul.

De-a lungul anilor nivelul învățământului din localitate este în continuă creștere, astfel, în cei 400 ani de existență, avem peste 316 tineri cu studii superioare.

În localitate, pentru deservirea populației la nivelul exigențelor actuale, stau o serie de instituții, ca: dispensarul uman, dispensarul veterinar, CEC, poșta, LOTO-PRONO, TV cablu, evidența populației, farmacii, finanțe, cofetării, baze sportive, discoteci, 25 % din localitate are canalizare și apă din rețea, urmează introducerea gazului în localitate.

La intrarea în localitate funcționează două stații PECO, prima este proprietatea lui Berinde Mihai, iar al doilea este PETROM.

Populația comunei-orașului Livada are următoarea compoziție:

- 182 de copii sunt cuprinși în Grădinița cu Program Prelungit Livada, îndrumați de 12 educatoare, directoare fiind Dudaș Emilia,
- 126 de copii și 754 elevi frecventează cursurile Școlii cu clasele I-VIII Livada, pregătirea lor de calitate este asigurată de: 7 educatoare, 24 învățători și 42 profesori, directorul unității este Csáki Francisc profesor de matematică,
- 533 elevi frecventează cursurile la Grupul Școlar Agricol Livada la curs de zi și seară, sunt foarte bine pregătiți de 26 profesori, 7 ingineri și 3 maiștri, directoare este Popescu Monica profesoară de filozofie-istorie,
- în cele trei unități școlare de mai sus, mai lucrează cu multă dăruire și competență: 12 persoane la TESA și 37 îngrijitori/muncitori.
- 1.500 de muncitori sunt angajați la unitățile și întreprinderile care funcționează pe teritoriul localității,
- 1.600 de persoane lucrează în agricultură,
- 2.300 este numărul pensionarilor, ceea ce reprezintă 30 % din populația comunei. Aceste cifre se schimbă de la un an la altul.

După anul 1989, în viața comunității se pot distinge trei etape de dezvoltare:

- în I etapă, după desființarea CAP-urilor, când au renăscut fostele gospodării țărănești mici și mijlocii,
- în etapa a II-a a apărut sectorul privat în comerț, industria ușoară și prestări de servicii,
- în etapa a III-a, în domeniul cultural-educativ, au apărut noi forme de manifestare care în trecut era interzise.

Dintre aceste manifestări amintim următoarele:

- în 1999 locuitorii comunei au sărbătorit pentru prima oară „Ziua Comunei” la care a participat și o delegație din Fehérgyarmat (Ungaria) și s-a semnat actul de înfrățire dintre cele două localități.
- în anul 1999, în centrul comunei a fost ridicat un Monument în cinstirea eroilor căzuți în I și al II-lea Război mondial. A fost consfințit de un sobor de preoți din localitate și cei doi primari Sebesi Ioan respectiv Dr. Nemes István, din Livada, respectiv Fehérgyarmat,
- tot în anul 1999 s-a tipărit în limba maghiară „Monografia Localității” autor Anzik Albert,
- în perioada 2003-2005, prin grija Consiliului Local Livada și a Consiliilor Bisericești, s-au ridicat capele în cimitirul greco-catolic. Cu această ocazie s-a împrejmuț și cimitirul.

- în anul 2005 a fost publicată Monografia Școlii Generale, atât în limba română „LIVADA – Istoria Școlii Generale”, cât și în limba maghiară „Egy iskola története – SÁRKÖZÚJLAK”, autori Anzik Albert și Csáki Francisc,
- în 2006 vom sărbătorii în premieră ZIUA ORAȘULUI Livada.

În realizările de mai sus, un rol constant, pozitiv îl au și cei care conduc azi Primăria din Livada: primarul Sebesi Ioan, viceprimarul Báncsi Ioan, consilierii locali și preoții bisericilor.

